

Wyrok z dnia 4 lutego 2008 r.

I UK 237/07

Upływ terminu przewidzianego w art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 2 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 91, poz. 873 ze zm.) powoduje ustanie ubezpieczenia społecznego rolników z końcem III kwartału 2004 r., wobec czego wykonanie przewidzianych w tym przepisie obowiązków informacyjnych po 30 września 2004 r. jest bezskuteczne.

Przewodniczący SSN Józef Iwulski, Sędziowie: SN Jerzy Kwaśniewski, SA Jolanta Pietrzak (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 4 lutego 2008 r. sprawy z odwołania Moniki O. przeciwko Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddziałowi Regionalnemu w B. o ustalenie istnienia ubezpieczenia społecznego rolników, na skutek skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 17 kwietnia 2007 r. [...]

o d d a l i ł skargę kasacyjną.

U z a s a d n i e n i e

Wyrokiem z dnia 11 października 2005 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krakowie oddalił odwołanie Moniki O. od decyzji Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddziału Regionalnego w B. z dnia 24 lutego 2005 r., którą stwierdzono ustanie w stosunku do niej ubezpieczenia społecznego rolników od dnia 1 października 2004 r.

Rozstrzygnięcie to zapadło w następującym stanie faktycznym. Wnioskodawczyni jest posiadaczką gospodarstwa rolnego o powierzchni przekraczającej obszar jednego hektara przeliczeniowego. Ponadto od października 2003 r. prowadziła pozarolniczą działalność gospodarczą, objętą zryczałtowanym podatkiem dochodowym od przychodów ewidencjonowanych osób fizycznych. W roku 2004 kwota należ-

nego podatku z tego tytułu wyniosła 440,30 zł. Zaświadczenie dotyczące formy opodatkowania i wysokości dochodów zostało złożone w organie rentowym w dniu 11 lutego 2005 r. W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy, powołując się na art. 5a ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.) oraz art. 5 ustawy z dnia 2 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 91, poz. 873) przyjął, że przedłożenie przez wnioskodawczynię wymaganych przez wyżej wymienione przepisy dokumentów dopiero 11 lutego 2005 r. powoduje ustanie w stosunku do niej ubezpieczenia rolniczego od dnia 1 października 2004 r. Obowiązek ich dostarczenia spoczywał bowiem nie tylko na osobach, które dopiero rozpoczynały prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej.

Wyrokiem z dnia 17 kwietnia 2007 r. Sąd Apelacyjny w Krakowie oddalił apelację ubezpieczonej. Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji podnosząc w motywach zaskarżonego wyroku, że zgodnie z regulacją zawartą w art. 5 ust.1 ustawy z dnia 2 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz zmianie niektórych ustaw rolnik lub domownik, prowadzący pozarolniczą działalność gospodarczą lub współpracujący przy prowadzeniu tej działalności, podlegający ubezpieczeniu społecznemu rolników w dniu wejścia w życie ustawy, był zobowiązany w terminie do dnia 30 września 2004 r. udokumentować Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, w jakiej formie jest opodatkowana prowadzona przez niego pozarolnicza działalność gospodarcza lub działalność, przy której jest osobą współpracującą, a w przypadku prowadzenia działalności w 2003 r. udokumentować także wysokość należnego podatku za ten rok, przy czym niedostarczenie tych dokumentów powodowało ustanie ubezpieczenia z końcem trzeciego kwartału 2004 r. (ust. 3 tego artykułu).

Kwestia zgodności z Konstytucją tego przepisu została przesądzona wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 marca 2006 r., P 8/05 (OTK-A 2006 nr 3, poz. 28), w którym stwierdzono, że art. 5 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 2 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz o zmianie niektórych innych ustaw jest zgodny z art. 2 i art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz nie jest niezgodny z art. 20 Konstytucji. Natomiast art. 5 ust. 2 tej ustawy w zakresie, w jakim ze względu na formę opodatkowania wyłącza z obowiązkowego ubezpieczenia społecznego rolników, z końcem trzeciego kwartału 2004 r., rolnika lub domownika prowadzącego pozarolniczą działalność gospodarczą, jest

niezgodny z art. 2 i art. 32 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 20 Konstytucji. Niezgodność dotyczy zatem jedynie ust. 2 tego artykułu i to tylko w takim zakresie, w jakim przepis ten przewiduje ustanie rolniczego ubezpieczenia z powodu formy opodatkowania prowadzonej działalności gospodarczej. Przepis art. 5 ust. 3 powołanej wyżej ustawy, regulujący wyłączenie z ubezpieczenia społecznego rolników ze względu na niedostarczenie dokumentów w terminie, jest zgodny z ustawą zasadniczą. Może więc stanowić podstawę zaskarżonej decyzji organu rentowego.

W tym stanie rzeczy poczynawszy od dnia 1 października 2004 r. Monika O. nie podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników. Należy bowiem zauważyć, że termin, o którym mowa w powołanym wyżej przepisie, jest terminem prawa materialnego. Nie należy zatem do podlegających przywróceniu terminów procesowych. W konsekwencji czynność podjęta po jego upływie nie wywołuje żadnych skutków prawnych, a uchybienie terminowi powoduje automatycznie ustanie ubezpieczenia rolniczego z końcem trzeciego kwartału 2004 r. Skoro więc wnioskodawczyni do 30 września 2004 r. nie przedłożyła dokumentów wymaganych do kontynuowania ubezpieczenia społecznego rolników, o których mowa we wskazanym wyżej przepisie, to z tym dniem jej ubezpieczenie ustało.

Skargę kasacyjną od tego wyroku wywiodła ubezpieczona zarzucając: 1) naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. w związku z art. 316 § 2 k.p.c. w sposób mający istotny wpływ na wynik sprawy, przez niepodanie w ogóle w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, dlaczego Sąd Apelacyjny w Krakowie nie wziął pod uwagę zarzutu podniesionego w uzupełnieniu apelacji z dnia 24 sierpnia 2006 r. a dotyczącego wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 18 lipca 2006 r., P 6/05 (Dz.U. Nr 134, poz. 947), w którym Trybunał ten orzekł, że art. 5a ust. 6 ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolnikowi w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 3 ustawy z 2 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz o zmianie niektórych innych ustaw, w zakresie jakim w 2004 r. z dniem 1 października 2004 r. wyłączył ze względu na formę opodatkowania i wysokość należnego za 2003 r. podatku, z obowiązkowego ubezpieczenia rolników-domowników, prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą jest niezgodny z art. 2 Konstytucji, a oparł się jedynie na wcześniejszym w tym zakresie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 13 marca 2006 r., P 8/05, „który faktycznie gdyby tylko jego stosować czyniłby zasadnym wyrok wydany w sprawie w pierwszej instancji przez Sąd Okręgowy w Krakowie”; 2) naruszenie art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolni-

ków z 20 grudnia 1990 r. „w związku z treścią art. 5a ustawy z 2 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz o zmianie niektórych innych ustaw przez błędną wykładnię tychże przepisów prawnych oraz ich niewłaściwe zastosowanie, polegające na nieuwzględnieniu przy orzekaniu w sprawie treści wyroku konstytucyjnego z 18 lipca 2006 r., P 6/05”; 3) naruszenie art. 316 § 1 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c., przez niewzięcie pod uwagę przy wydaniu zaskarżonego wyroku całości stanu rzeczy istniejącego w chwili zamknięcia rozprawy, a polegającego na nie uwzględnieniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 18 lipca 2006 r., P 6/05; 4) naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. w związku z treścią wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 18 lipca 2006 r., P 6/05, przez dokonanie oceny dowodów bez rozważenia treści wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 18 lipca 2006 r., P 6/05, które to uchybienie miało istotny wpływ na wynik sprawy; 5) naruszenie art. 5a ust. 6 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, przez niewzięcie pod uwagę treści wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 18 lipca 2006 r., P 6/05, co nastąpiło poprzez błędną wykładnię w tym zakresie obowiązujących przepisów prawnych i niezastosowanie w sprawie wyżej wymienionego wyroku Trybunału Konstytucyjnego, mimo jego obowiązywania.

Wskazując na przytoczone zarzuty skarżąca domagała się uchylenia zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie i przekazania sprawy temu ostatniemu Sądowi do ponownego rozpoznania, w tym orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie ma uzasadnionych podstaw. Przepis art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, w brzmieniu zmienionym przez art. 1 pkt 3 ustawy z dnia 2 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 91, poz. 873) od dnia 2 maja 2004 r. wykluczył możliwość pozostania w rolniczym ubezpieczeniu społecznym w pełnym zakresie tych rolników, którzy prowadzą pozarolniczą działalność gospodarczą opodatkowaną na zasadach ogólnych. Na skutek tej regulacji rolnicy znajdujący się w tym dniu w omawianej sytuacji, którzy zamierzali nadal podlegać rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu, zostali zobowiązani, stosownie do przejściowego przepisu art. 5 ustawy zmieniającej, do wykazania, iż spełniają nowe warunki. W tym celu

należało do dnia 30 września 2004 r. przedstawić KRUS zaświadczenie właściwego urzędu skarbowego o opodatkowaniu prowadzonej działalności gospodarczej podatkiem ryczałtowym, w 2003 r. nie wyższym niż 2.528 zł. Niedostarczenie tych dokumentów powodowało *ex lege* wyłączenie z ubezpieczenia rolniczego z końcem trzeciego kwartału 2004 r. (art. 5 ust. 3 ustawy z dnia 2 kwietnia 2004 r.). Tak też stało się w przypadku skarżącej.

Skład orzekający w niniejszej sprawie w pełni podziela reprezentowany w orzecznictwie Sądu Najwyższego pogląd, że termin przewidziany w art. 5 ustawy zmieniającej, upływający w dniu 30 września 2004 r. jest terminem prawa materialnego, wyznaczonym do realizacji konkretnego uprawnienia, po upływie którego uprawnienie to wygasa i tym samym nie może być skutecznie zrealizowane (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 lipca 2006 r., I UK 7/06, niepublikowany). Nie-sprzeczność tej regulacji z przepisami art. 2, 32 i 20 Konstytucji potwierdził Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 13 marca 2006 r., P 8/05 (OTK 2006-A nr 3, poz. 28, Dz.U. Nr 46, poz. 335 z dnia 21 marca 2006 r.), podkreślając, że zmiany dokonane ustawą z dnia 2 kwietnia 2004 r. miały na celu określenie racjonalnego, szczelnego mechanizmu podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników przez osoby, dla których działalność rolnicza nie stanowi głównego źródła utrzymania i choć dostrzegł znaczny rygoryzm w posłużeniu się terminem zawitym (prekluzyjnym), nie zakwestionował go z punktu widzenia zasad konstytucyjnych.

W tym stanie rzeczy wyłączenie skarżącej z ubezpieczenia na podstawie powołanego przepisu było zgodne z prawem i Sady obu instancji słusznie uznały, że brak jest podstaw prawnych do kwestionowania decyzji organu rentowego w tym przedmiocie.

Co prawda skarżąca słusznie zauważyła, że Trybunał Konstytucyjny ponownie zajmował się analizowaną regulacją prawną w wyroku z dnia 18 lipca 2006 r., P 6/05 (OTK 2006-A nr 7, poz. 81, Dz.U. Nr 134, poz. 947 z dnia 25 lipca 2006 r.), ale wbrew jej oczekiwaniom rozstrzygnięcie to pozostaje bez wpływu na jej sytuację. W wyroku z dnia 18 lipca 2006 r. Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 5a ust. 1 i 5 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 3 ustawy z dnia 2 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz o zmianie niektórych innych ustaw, są zgodne z art. 2 Konstytucji RP oraz nie są niezgodne z art. 7 Konstytucji. Natomiast art. 5a ust. 6 ustawy z 20 grudnia 1990 r., w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 3

ustawy z 2 kwietnia 2004 r., w zakresie w jakim w 2004 r. z dniem 1 października 2004 r. wyłączył ze względu na formę opodatkowania i wysokość należnego za 2003 r. podatku z obowiązkowego ubezpieczenia rolników lub domowników prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 7 Konstytucji.

Wprawdzie ustawodawca mając na względzie stanowisko Trybunału Konstytucyjnego zaprezentowane w powołanych wyrokach z 13 marca 2006 r. i 18 lipca 2006 r. ostatecznie dokonał zmiany w ustawie z dnia 2 kwietnia 2004 r., ale nie restrytuował możliwości dokonania zawiadomienia o formie opodatkowania zaniechanej przed dniem 30 września 2004 r., lecz usunął tylko niekonstytucyjny skutek wyłączenia z ubezpieczenia rolniczego ze względu na formę opodatkowania. W dodanym art. 5a przewidział bowiem złożenie do dnia 31 grudnia 2005 r. wniosku o podleganie rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu przez tych rolników, którzy zostali wyłączeni z tego ubezpieczenia ze względu na rodzaj podatku; nie zaś tych, którzy o formie opodatkowania nie poinformowali.

Istnieje wszak wyraźna różnica między wyłączeniem z ubezpieczenia ze względu na rodzaj i wysokość opodatkowania a wyłączeniem ze względu na niezachowanie obowiązku przedstawienia dokumentacji umożliwiającej weryfikację zachowania prawa do pozostania w ubezpieczeniu rolniczym, mimo prowadzenia działalności pozarolniczej. Co do tej kwestii Sąd Najwyższy wypowiadał się już w wyrokach z dnia 7 lutego 2007 r., I UK 246/06 (OSNP 2008 nr 5-6, poz. 76), z dnia 19 października 2006 r., III UK 91/06 (OSNP 2007 nr 21-22, poz. 329) i z dnia 27 września 2006 r., I UK 75/06 (OSNP 2007 nr 19-20, poz. 285), zajmując stanowisko analogiczne do zaprezentowanego.

W świetle przedstawionych rozważań zarzuty skargi kasacyjnej zakładające negatywny wpływ pominięcia orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 18 lipca 2006 r., P 6/05 przy ferowaniu i uzasadnianiu zaskarżonego wyroku są chybione.

Z przytoczonych względów skarga kasacyjna podlegała oddaleniu na mocy art. 398¹⁴ k.p.c.

=====